

DODRŽOVÁNÍ PÉČE ŘÁDNÉHO HOSPODÁŘE, ZEJMÉNA LOAJALITY A DALŠÍ PRAVIDLA CHRÁNÍCÍ OBCHODNÍ SPOLEČNOSTI PŘED PROTIPRÁVNÍMI A NEETICKÝMI JEDNÁNÍMI

OBSERVATION OF DUE DILIGENCE,
PARTICULARLY LOYALTY AND OTHER
RULES PROTECTING BUSINESS
COMPANIES FROM ILLEGAL AND
UNETHICAL PRACTICES

Jan Ondřej

ABSTRAKT

Článek je věnován problematice předcházení protiprávním a dalším neetickým činům v rámci příslušné obchodní společnosti ze strany volených orgánů společnosti, zejména orgánů statutárních. Taková jednání mohou ohrozit prosperitu, případně i existenci dané obchodní společnosti. Členové volených orgánů obchodních společností mají řadu povinností, které pokud budou dodržovány, snižují či eliminují riziko protiprávních jednání, které mohou poškozovat zájmy dané obchodní společnosti. Mezi povinnostmi statutárních a jiných volených orgánů patří zejména povinnost vykonávat funkci člena orgánu s péčí řádného hospodáře, její součástí je také nezbytná loajalita. Z požadavku loajality vyplývá povinnost člena voleného orgánu upřednostňovat zájmy obchodní společnosti před zájmy svými vlastními. Nezbytná loajalita je významná pro posouzení toho, zda člen voleného orgánu nejedná v rozporu se zájmy dané společnosti. V případě porušení povinnosti péče řádného hospodáře vzniká dané osobě povinnost hradit újmu vzniklou v důsledku porušení. Pro předcházení porušování povinností osob v postavení

příslušných volených orgánů je významná kontrola ze strany společníků (akcionářů) a také provádění kontroly ze strany kontrolních orgánů, pokud jsou zřízeny.

Klíčová slova: protiprávní jednání, péče řádného hospodáře, loajalita, kontrola

JEL Classification: K22

ABSTRACT

The article discusses the prevention of illegal and other unethical acts within a commercial company by its elected bodies, especially the statutory bodies. Such acts may threaten the prosperity or even the existence of the company. Members of the elected bodies of a company have a number of obligations which, if complied with, reduce or eliminate the risk of illegal acts which may harm the interests of the company. The duties of statutory and other elected bodies include, in particular, the obligation to perform the duties of a member of the body with due care and diligence, which also includes the necessary loyalty. The requirement of loyalty implies the duty of a member of an elected body to put the interests of the company before their own interests. Necessary loyalty is relevant for assessing whether a member of an elected body is acting contrary to the interests of the company. In the event of a breach of the duty of care, the person concerned is liable to pay the damages resulting from the breach. Control by the shareholders is important to prevent breaches of the duties by members of the elected bodies, as is the exercise of control by the supervisory bodies, if they exist.

Keywords: *infringement of rules, illegal practice, due diligence, loyalty, controlling mechanisms*

JEL Classification: K22

ÚVOD

Článek je věnován problematice dodržování péče řádného hospodáře, zejména loajalita z hlediska předcházení protiprávním a jiným neetickým jednáním v obchodní společnosti ze strany statutárních a jiných volených orgánů. Porušení právních předpisů ze strany zejména volených orgánů může mít i trestněprávní důsledky. V praxi jsou častější důsledky soukromoprávní. Jedná se o případy porušení z hlediska občanského práva, obchodního apod.

Vedle čistě právní roviny však nelze zapomínat na hledisko zejména etické. Porušení etických pravidel statutárními a jinými volenými orgány může ohrozit příslušnou právnickou osobu někdy s podobnými nebo i většími důsledky. Jejich porušení může ohrozit ekonomickou stabilitu příslušné obchodní společnosti, vést k ekonomickým ztrátám, v krajním případě i k zániku dané společnosti.

Odpovědnost za řádné fungování dané obchodní společnosti mají především orgány příslušných obchodních společností. V obchodních společnostech je významná i úloha společníků (akcionářů), kteří zásadním způsobem ovlivňují chod dané společnosti. Významné jsou v této souvislosti i kontrolní oprávnění, které mají společníci ve vztahu k orgánům společnosti.

I ZÁKONNÁ PRAVIDLA PRO ZAJIŠŤOVÁNÍ SOULADU (COMPLIANCE) V PRÁVNICKÝCH OSOBÁCH (OBCHODNÍCH SPOLEČNOSTECH)

V právnických osobách může docházet a dochází k **porušení právních předpisů** a dále k **jednání v rozporu se zájmy** příslušné obchodní společnosti. Závažné jsou zejména případy chování, které může být způsobeno zejména osobami v postavení statutárních a jiných orgánů.

K předcházení porušení právních předpisů a dalších pravidel příslušné právnické osoby (obchodní společnosti) slouží tzv. **compliance programy**. Rozumí se jimi dodržování právních norem právnickými osobami a dále vytvoření a dodržování příslušných vnitřních norem, a to jak právních, tak i etických (Bohuslav 2014, s. 20). Podobně T. Moravec a L. Andreisová uvádějí, že „*podstatou programu compliance je zajištění souladu mezi vykonávanou podnikatelskou či jinou činností a obecně závaznými právními i jinými předpisy a etickými předpisy a etickými standardy.*“ (MORAVEC, ANDREISOVÁ, 2021, s. 220). Vedle zajišťování dodržování právních předpisů se jedná i o nástroj tzv. podnikatelské etiky chránící jak dotčené podnikatele (obchodní korporace), tak jejich jednotlivé členy, zaměstnance i třetí strany (MORAVEC, ANDREISOVÁ, 2021, s. 220). Pojem compliance – dodržování (splnění) není přímo obsažen v právních předpisech České republiky. Je však používán v mezinárodních smlouvách a v dalších dokumentech.

Pokud jde o **právní předpisy**, samotný zákon o obchodních korporacích č. 90/2012 Sb. (zkratka ZOK) obsahuje řadu ustanovení, která pokud jsou využívána, mohou přispět k **předcházení porušování právních a dalších pravidel**. Mezi základní povinnosti, které mají členové statutárních a jiných orgánů je **povinnost péče řádného hospodáře**.

2 PÉČE ŘÁDNÉHO HOSPODÁŘE A NEZBYTNÁ LOAJALITA

Členové volených orgánů obchodních společností mají **řadu povinností**, které pokud budou dodržovány, snižují či eliminují riziko protiprávních jednání, které mohou poškozovat zájmy dané obchodní společnosti. V jiných případech může takové jednání porušovat i další právní předpisy a vést tak ke vzniku právní odpovědnosti dané právnické osoby. Takové jednání může ve svých důsledcích vést ke snížení příjmů dané právnické osoby a ohrožovat tak ekonomickou existenci dané právnické osoby (obchodní společnosti).

Mezi povinnosti statutárních a jiných **volených orgánů** patří zejména povinnost vykonávat funkci člena orgánu s péčí **řádného hospodáře**. Dále se jedná o různé případy **informační povinnosti**. Významná je povinnost dodržovat **zákaz konkurenčního jednání** apod. S tím také souvisí nutnost tyto osoby v postavení příslušných volených orgánů **kontrolovat** ze strany společníků a důležité je rovněž provádění efektivní kontroly ze strany kontrolních orgánů, pokud jsou zřízeny.

Pro zajištění řádného fungování společnosti je nezbytné, aby **členové volených orgánů** jednali s **péčí řádného hospodáře**. V obecnosti je péče řádného hospodáře upravena v § 159 občanského zákoníku, podle kterého, „*kdo přijme funkci člena voleného orgánu, zavazuje se, že jí bude vykonávat s nezbytnou loajalitou i s potřebnými znalostmi a pečlivostí*“. Součástí **péče řádného hospodáře** je také **nezbytná loajalita**. V této souvislosti je nutno poznamenat, že do účinnosti občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. a zákona o obchodních korporacích č. 90/2012 Sb. (účinnost k 1. 1. 2014) byl vztah péče řádného hospodáře a povinnost loajality **nejasný**. Do té doby účinný obchodní zákoník č. 513/1991 Sb. obsahoval v § 194 odst. 5 pouze povinnost řádného hospodáře, povinnost loajality zde výslovně vyjádřena nebyla. Byly zde rozdílné názory nauky, jak však konstatuje L. Novotná Krtoušová (2019, s. 25), převládající část nauky i judikatura dovozovaly, že povinnost loajality je součástí povinnosti péče řádného hospodáře.

Dle názoru autorů komentáře k občanskému zákoníku se ustanovení § 159 vztahuje i na členy voleného orgánu právnické osoby veřejného práva a na společníky veřejné obchodní společnosti a na komplementáře komanditní společnosti, kteří jsou statutárním orgánem (§ 106 a 125 ZOK), *přestože nejsou do své funkce voleni* (Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V., 2019, s. 219). Člen voleného orgánu

společnosti musí jednat s **péčí řádného hospodáře**. Na ustanovení občanského zákoníku navazuje právní úprava v zákonu o obchodních korporacích č. 90/2012 Sb. (ZOK). Ve smyslu § 52 odst. 1 ZOK „*při posouzení, zda člen voleného orgánu jednal s péčí řádného hospodáře, se vždy přihlédne k péči, kterou by v obdobné situaci vynaložila jiná rozumně pečlivá osoba, byla-li by v postavení člena obdobného orgánu obchodní korporace*“.

V případě porušení povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře však může být sporné, zda se jedná o porušení **zákonné** či **smluvní povinnosti** (Lasák, J., Dědič, J., Pokorná, J., Čáp, Z. a kol., 2021, s. 359). Podle jednoho názoru se vychází z toho, že *právní poměr mezi právnickou osobou a členem voleného orgánu vzniká dnem vzniku funkce člena voleného orgánu, nemůže jít o odpovědnost za porušení smluvní povinnosti podle § 2913* (Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J., 2020, s. 485). Jedná se o případy zákonné odpovědnosti založené na zavinění. Opačný názor je obsažen v komentáři k občanskému zákoníku Lavický, P. a kol. z roku 2014, s tím že se jedná o smluvní odpovědnost, která je objektivní a nezkoumá se zavinění. Lze souhlasit s názorem, že „*v praxi nebude z hlediska odpovědnosti za újmu zásadní, zda porušení povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře je porušením zákonné nebo smluvní povinnosti, s tím, že porušení povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře je spojeno minimálně s nevědomou nedbalostí*“ (Lasák, J., Dědič, J., Pokorná, J., Čáp, Z. a kol., 2021, s. 360). Tím se v podstatě rozdíl mezi smluvní a zákonnou odpovědností stírá.

Z hlediska posouzení toho, zda člen voleného orgánu jedná **úmyslně** v rozporu se zájmy dané právnické osoby, případně i v rozporu s právními předpisy je **významný požadavek loajality**. Z požadavku loajality vyplývá povinnost člena voleného orgánu upřednostňovat zájmy obchodní společnosti před **zájmy svými vlastními** (Moravec, T., Andreisová, L., 2021, s. 146). V této souvislosti lze souhlasit s L. Novotnou Krtoušovou, že „*povinnost loajality by měla být spíše nahlížena v jejím negativním aspektu, tedy jako zákaz vykonávat funkci v jiném zájmu než zájmu společnosti. Aktivní prosazování zájmu společnosti by mělo být ponecháno na uvážení statutárního orgánu a mělo by být posuzováno v rámci povinnosti péče, nikoliv na pozadí obecné loajality*“ (2019, s. 29). Občanský zákoník však vymezuje loajalitu jako **nezbytnou** nikoli jako plnou loajalitu. Z pojetí nezbytné loajality lze dospět k závěru, že neznamená, že by členové volených orgánů měli žít

výhradně danou společností. V krajních případech např. odložit odjezd na plánovanou dovolenou nebo jí přerušit, případně předčasně ukončit. Podle Nejvyššího soudu „*povinnost loajality stíhá člena orgánu především při výkonu funkce, tedy při plnění povinností a výkonu práv plynoucích ze vztahu mezi ním a společností, založeného povoláním do funkce. Současně však nelze přehlížet, že osoba povoláná do funkce člena orgánu je členem orgánu po celou dobu od vzniku funkce do jejího zániku, takřkajíc „24 hodin denně, 7 dní v týdnu. Člen orgánu by neměl bez dobrého důvodu dělat nic, co zjevně odporuje zájmům společnosti, ani tehdy, když zrovna neplní povinnosti spojené s výkonem funkce.“* (Nejvyšší soud, 2019). **Povinnost loajality** ze které vyplývá povinnost při výkonu funkce vždy upřednostňovat zájmy obchodní korporace před svými vlastními, před zájmy svých blízkých apod. je vyjádřena ve starší i novější judikatuře českých soudů (Lasák, J., Dědič, J., Pokorná, J., Čáp, Z. a kol., 2021, s. 370). Například podle usnesení Nejvyššího soudu České republiky, „*jednal neloajálně takový jednatel společnosti s ručením omezeným, který za společnost jakožto dlužníka sám sobě uhradil promlčenou pohledávku v řádu milionů korun*“ (Nejvyšší soud, 2014).

Dodržování požadavku **loajality** znamená, že člen orgánu příslušné právnické osoby jedná v souladu s jejími zájmy. Nedodržování tohoto požadavku naopak může být na újmu zájmů dané právnické osoby, jejich společníků a i zaměstnanců, s důsledky civilněprávními, ale i trestněprávními. Povinná loajalita je výrazem stálého zřetele a důrazu na zájmy obchodní společnosti. Jednatel je povinen vykonávat svou působnost s péčí řádného hospodáře, jako by pečoval o svůj majetek. Takovým jednáním není, když podle usnesení Nejvyššího soudu z 16. 8. 2006 jednatel „*svým povinností, vykonávat činnost jednatele s péčí řádného hospodáře nedostál, neboť v rozporu se zájmy a obchodními závazky společnosti N. C., s. r. o., odčerpával část jejích peněz pro své soukromé účely, čímž současně způsobil, že společnost N. C., s. r. o., nemohla pro nedostatek peněz dostát svému závazku vyplývajícimu z čl. 1 Smlouvy o prodeji uzavřené dne 7. 7. 2003 (viz výše). Došlo tak k tomu, jak vyplývá ze shora popsanych skutkových zjištění, že ani alespoň částku 408.494,49 Kč poškozené společnosti P. M., s. r. o., nevyplatil, tyto prostředky použil ke škodě této společnosti k úhradě zcela jiných závazků přímo nesouvisejících s předmětným vozidlem a k osobní spotřebě*“ (Nejvyšší soud, 2006). Jednatel byl odsouzen za trestný čin zpronevěry. **Porušení povinnosti loajality**, při

kteřé dochází k upřednostňování vlastních finančních zájmů před zájmy obchodní společnosti vede často k trestněprávnímu postihu viz výše. Jiným případem, kdy byl jednatel uznán trestným činem zpronevěry je usnesení Nejvyššího soudu z 22. 3. 2006 podle kterého *svým povinnostem vykonávat svou činnost jednatele s péčí řádného hospodáře nedostál, neboť z prostředků společnosti E., s. r. o., B., si v rozporu se zájmy této společnosti a mimo pravidla o vedení účetnictví z majetku této společnosti odčerpал část prostředků pro své soukromé účely, když uhradil pojistné na pojištění právní ochrany a havarijní pojištění na motorové vozidlo, které bylo výhradně jeho majetkem. Tím naplnil znak přivlastnění si cizí věci ve smyslu ustanovení § 248 odst. 1 tr. zák.*(Nejvyšší soud, 2006).

Povinnost loajality zahrnuje i **povinnost mlčenlivosti** (Moravec, T., Andreisová, L., 2021, s. 158). Případy, kdy jsou zájmy obchodní korporace v rozporu se zájmy člena voleného orgánu, upravuje ZOK v ustanoveních o **střetu zájmů** (§ 54 ZOK). Je zde obsaženo obecné pravidlo, ze kterého vyplývá, „že je vyloučeno, aby člen voleného orgánu jednal za obchodní korporaci v situacích, kdy jsou jeho zájmy v rozporu se zájmy obchodní korporace“ (Lasák, J., Dědič, J., Pokorná, J., Čáp, Z. a kol., 2021, s. 371).

Podle § 54 ZOK „dozví-li se člen voleného orgánu obchodní korporace, že může při výkonu jeho funkce dojít ke střetu jeho zájmu se zájmem obchodní korporace, informuje o tom bez zbytečného odkladu orgán, jehož je členem a kontrolní orgán, byl-li zřízen, jinak nejvyšší orgán. Člen kontrolního orgánu informuje kontrolní orgán, je-li jeho jediným členem informuje nejvyšší orgán. To platí obdobně pro možný střet zájmů osob členovi orgánu obchodní korporace blízkých nebo osob jim ovlivněných nebo ovládaných“. Notifikační povinnost **vzniká členovi každého voleného orgánu obchodní korporace**, není důležité, zda se jedná o orgán obligatorní nebo fakultativní. **Informační povinnost však nedopadá** na členy **nejvyššího orgánu obchodní korporace**.

Podle J. Lasáka (2021, s. 402), pokud člen voleného orgánu **poruší** notifikační (informační) povinnost podle § 54 **nesmí obchodní korporaci** v otázkách, které se týkají střetu zájmů **zastupovat** podle § 437 odst. 1 OZ.

Pravidlo o střetu zájmů je v **souladu** s povinností **loajality** (Lasák, J., Dědič, J., Pokorná, J., Čáp, Z. a kol., 2021, s. 402). Člen voleného orgánu obchodní korporace má povinnost informovat obchodní korporaci o možném střetu zájmů

a zároveň má povinnost upřednostňovat zájmy obchodní korporace před zájmy vlastními.

Podle § 54 odst. 4 ZOK může **kontrolní** nebo **nejvyšší orgán** na vymezenou dobu pozastavit člena voleného orgánu při střetu zájmů výkon jeho funkce. Ustanovení o pozastavení výkonu funkce volenému orgánu obchodní korporace však **není považováno za příliš praktické**. Důvodem je to, že členu orgánu, jemuž je pozastaven výkon funkce **nepodléhá** (Lasák, J., Dědič, J., Pokorná, J., Čáp, Z. a kol., 2021, s. 409) **pěči řádného hospodáře**. Může se tudíž chovat i nelojálně, tudíž v rozporu se zájmy obchodní korporace. Může upřednostňovat vlastní zájmy před zájmy obchodní korporace, např. koupí nemovitostí, o které by mohla mít zájem i obchodní korporace. Pokud by mu naopak **nebyl** pozastaven výkon funkce, je **povinen** i nadále **jednat loajálně** a sledovat nejlepší zájmy obchodní korporace (Lasák, J., Dědič, J., Pokorná, J., Čáp, Z. a kol., 2021, s. 409).

Jedním z projevů **povinnosti loajality** člena **statutárního orgánu** obchodní společnosti je také **povinnost zdržet se takového konkurenčního jednání**, které by bylo na újmu dané společnosti (**zákaz konkurence**) (Moravec, T., Andreisová, L., 2021, s. 147). **Zákaz konkurence** je upraven v **ZOKu** u jednotlivých obchodních korporací.

Ve veřejné obchodní společnosti bez svolení všech ostatních společníků nesmí společník podnikat v předmětu podnikání společnosti, a to ani ve prospěch jiných osob, ani zprostředkovávat obchody společnosti pro jiného. Společník **nesmí být ani členem statutárního** nebo **jiného orgánu jiné obchodní korporace s obdobným předmětem podnikání**, ledaže se jedná o koncern (§ 109 ZOK). Společenská smlouva může **zákaz konkurence upravit odlišně** (§ 109 odst. 2 ZOK), tj. může i zrušit zákaz konkurence.

Komanditní společnost nemá zvláštní úpravu **zákazu konkurence**, **použijí se tudíž ve smyslu § 119 ZOK ustanovení o v. o. s.**

Ve společnosti s ručením omezeným je **zákaz konkurence upraven ve vztahu k jednatelem**. „*Jestliže neurčí společenská smlouva jinak, jednatel nesmí:*

- a) podnikat v předmětu činnosti nebo podnikání společnosti, a to ani ve prospěch jiných osob, ani zprostředkovávat obchody společnosti pro jiného,*
- b) být členem statutárního orgánu jiné právnické osoby s obdobným předmětem*

činnosti nebo podnikání nebo osobou v obdobném postavení, ledaže se jedná o koncern, nebo

- c) *účastnit se na podnikání jiné obchodní korporace jako společník s neomezeným ručením nebo jako ovládající osoba jiné osoby se stejným nebo obdobným předmětem činnosti nebo podnikání“ (§ 199 ZOK).*

V **akciové společnosti**, pokud jde o zákaz konkurence, člen představenstva **nesmí podnikat v předmětu činnosti společnosti**, a to ani ve prospěch jiných osob, ani zprostředkovávat obchody společnosti pro jiného (§ 441 odst. 1 ZOK). Člen představenstva **nesmí být členem statutárního orgánu jiné právnické osoby** se stejným nebo obdobným předmětem činnosti nebo osobou v obdobném postavení, ledaže se jedná o koncern (§ 441 odst. 2 ZOK). Člen představenstva se **nesmí účastnit na podnikání jiné obchodní korporace jako společník s neomezeným ručením** nebo jako ovládající osoba jiné osoby se stejným nebo obdobným předmětem činnosti (§ 441 odst. 3 ZOK). Stanovy mohou upravit zákaz konkurence odchylně (§ 441 odst. 4 ZOK). Stejná úprava se v monistickém uspořádání akciové společnosti týká **členů správní rady**.

3 KONTROLA ČINNOSTI STATUTÁRNÍCH A JINÝCH VOLENÝCH ORGÁNŮ

Osoby v postavení statutárních, jiných volených orgánů, případně dalších orgánů mají povinnost dodržovat povinnost péče řádného hospodáře a nezbytnou loajalitu. Je to povinnost těchto orgánů, kterou mohou dodržovat, ale mohou jí i porušovat. Z toho důvodu je nutná **kontrola jejich činnosti**, ze strany společníků (akcionářů) nebo ze strany **kontrolních orgánů**, pokud jsou vytvořeny.

3.1 POSKYTOVÁNÍ INFORMACÍ

Z hlediska **kontroly** ze strany společníků (akcionářů) mají význam **ustanovení o poskytování informací**. Ve veřejné obchodní společnosti může „*každý společník nahlížet do všech dokladů společnosti a kontrolovat tam obsažené údaje; to platí obdobně pro společníkova zástupce, bude-li zavázán ke stejné mlčenlivosti jako společník a společnosti tuto skutečnost doloží*“ (§ 107 ZOK).

Také ve společnosti s ručením omezeným je právo na informace o společnosti jedno z nejdůležitějších práv společníka. Tyto informace jsou předpokladem pro výkon jeho dalších práv, např. předkládat návrhy a protinávhrhy na valné hromadě apod. Společnost s ručením omezeným nemá povinnost vytvářet dozorčí radu (viz níže) a z toho důvodu vedle práva na informace, mají **společníci přímé právo kontroly jednatelů** (Černá, S., Štenglová, I., Pelikánová, I. a kol, 2015, s. 319). Podle § 155 ZOK „společník má právo na valné hromadě i mimo ni požadovat od jednatelů informace o společnosti, nahlížet do dokladů společnosti, kontrolovat údaje obsažené v předložených dokladech a další práva na informace určená společenskou smlouvou; to platí obdobně pro společnickova zástupce, bude-li zavázán alespoň ke stejné mlčenlivosti jako společník a společnosti tuto skutečnost doloží“.

Právo na informace mají všichni společníci bez ohledu na velikost jejich podílů. Mohou se seznamovat s originály dokladů a jsou oprávněni prověřovat správnost údajů v těchto dokladech (Lasák, J., Dědič, J., Pokorná, J., Čáp, Z. a kol., 2021, s. 852). Považuje se za užitečné vytvářet chráněné informační systémy, ve kterých mohou společníci sami vyhledat dané informace. Práva společníků a jimi zmocněných osob však nemohou být tak široká, aby zahrnovala i odnášení dokladů společnosti z jejich sídla, případně místa, kde jsou uloženy (Lasák, J., Dědič, J., Pokorná, J., Čáp, Z. a kol., 2021, s. 852). Podle usnesení Nejvyššího soudu „společník je povinen při výkonu svého práva nahlížet do dokladů společnosti dostatečně určitě vymezit, do jakého dokladu má zájem nahlédnout, lze souhlasit jen potud, že navrhovatel je povinen vymezit takové doklady do té míry určitě, aby bylo rozhodnutí, kterým mu soud právo k nahlížení do dokladů přízná, vykonatelné. To však neznamená, že by musel společník pojmenovat každou jednotlivou listinu, jejíž zpřístupnění se domáhá. Zakládá-li ustanovení § 122 odst. 2 obč. zák. právo společníka nahlížet do dokladů společnosti a kontrolovat tam obsažené údaje, nelze toto právo, jehož účelem je nepochybně umožnit společníkovi získávat informace o činnosti společnosti, omezovat tak, že může nahlížet jen do konkrétních dokladů, jejichž existence je mu známa. Společník se tak může např. domáhat, aby mu společnost umožnila nahlédnout do všech smluv, které uzavřela v určitém období s hodnotou plnění vyšší než 100.000,- Kč apod.“

Právo společníka na poskytování informací a zpřístupnění dokladů společnosti **není zcela neomezené**, ale zahrnuje pouze ty doklady a informace, které jsou

potřebné k tomu, aby společník získal rozumný přehled o záležitostech společnosti. Mezi takové informace nepochybně patří zejména informace o rozsahu a základní struktuře majetku společnosti a o významnějších smlouvách, týkajících se nakládání s tímto majetkem. Přitom právo na zpřístupnění dokladů společnosti nesmí společník stejně jako jakékoli jiné právo vykonávat šikanujícím způsobem, tj. takovým způsobem, který by společnost omezoval v činnosti, případně ji způsoboval nepřiměřené náklady. Na druhou stranu ani společnost nesmí postupovat šikanujícím způsobem při odepření tohoto práva (Nejvyšší soud, 2011).

Jednatelé mohou poskytnutí informace podle § 155 zcela nebo zčásti odmítnout jen tehdy, pokud: a) jde o utajovanou informaci podle jiného právního předpisu, jestliže společníci nesplňují zákonné podmínky pro jejich získání, b) je požadovaná informace veřejně dostupná (§ 156 odst. 1 ZOK).

Společník má ale právo na informace, které tvoří obchodní tajemství společnosti. „Pouze ve výjimečných případech může být poskytnutí informace obsahující obchodní tajemství odepřeno. Například v případech nepřátelského chování společníka proti společnosti, účast na konkurenční společnosti apod“ (Lasák, J., Dědič, J., Pokorná, J., Čáp, Z. a kol., 2021, s. 320). Právo na informace ve společnosti s ručením omezeným omezeno může společník požadovat i mimo valnou hromadu.

Právo na informace, tak umožňuje společníkovi kontrolovat činnost jednatelů ve společnosti s ručením omezeným. Tato kontrolní činnost je v případě společnosti s ručením významným oprávněním společníka, z toho důvodu, že dozorčí rada se zřizuje jen někdy, není obligatorním orgánem. V menších společnostech není zpravidla vůbec zřizována. Společník tak může např. kontrolovat, jakým způsobem bylo naloženo s prostředky obdrženy za prodej určitých věcí např. nemovitostí. V rozsudku Nejvyššího soudu z 15. 4. 2020 bylo konstatováno, že Nejvyšší soud považuje za zcela zjevné, že se dovolatelka svým požadavkem domáhá toho, aby jí společnost poskytla informace o osudu plnění, jež společnost obdržela za prodej specifikovaných nemovitostí, tj. o tom, kde toto plnění skončilo a jak s ním společnost nyní nakládá (jak je spravuje), případně i o tom, že společnost dosud žádné protiplnění za tyto nemovitosti neobdržela, když i taková informace by

mohla vypovídat o stavu a struktuře jmění společnosti a jejich případných nárocích za dalšími osobami, společníkovi tudíž právo na ni svědčí. (Nejvyšší soud, 2020)

Na základě poskytnutých informací, tak lze odhalovat aktivity jednatelů, které nemusí být v souladu se zájmy obchodní společnosti a mohou být i porušením právních předpisů.

V **akciové společnosti** se místo práva na informace mluví o **právu na vysvětlení**. „*Akcionář je oprávněn požadovat a obdržet na valné hromadě od společnosti vysvětlení záležitostí týkajících se společnosti nebo jí ovládaných osob, je-li takové vysvětlení potřebné pro posouzení obsahu záležitostí zařazených na valnou hromadu nebo pro výkon jeho akcionářských práv na ní*“ (§ 357 ZOK). **Na rozdíl od společnosti s ručením omezeným nemůže akcionář požadovat vysvětlení mimo valnou hromadu.**

Stanovy mohou určit, že každý akcionář má pro přednesení své žádosti přiměřené časové omezení.

Akcionář může žádost podle odstavce 1 podat písemně. Stanovy mohou určit omezení rozsahu žádosti, žádost musí být podána po uveřejnění pozvánky na valnou hromadu a před jejím konáním (§ 357 ZOK).

3.2. DOZORČÍ RADA

Kontrolní činnost ve vztahu k jednatelům i stavu celé společnosti vykonávají především její společníci. V případě zřízení dozorčí rady to znamená, že část kontrolní činnosti na ní společníci přenesli, rozsah tohoto přenesení i vzájemnou součinnost však **musí společníci upravit ve společenské smlouvě** (Lasák, J., Dědič, J., Pokorná, J., Čáp, Z. a kol., 2021, s. 999). V tomto smyslu podle § 201 odst. 1 ZOK společnost zřídí dozorčí radu, určí-li tak společenská smlouva nebo jiný právní předpis. Dále podle § 201 odst. 2 ZOK „*neurčí-li společenská smlouva jinak, dozorčí rada: a) dohlíží na činnost jednatelů, b) nahlíží do obchodních a účetních knih, jiných dokladů a účetních závěrek a kontroluje tam obsažené údaje, c) podává žalobu podle § 159 a d) podává jednou ročně zprávu o své činnosti valné hromadě*“.

Dozorčí rada tak může na základě společenské smlouvy vykonávat i další kontrolní činnost, která není přímo vymezená ve výše uvedeném ustanovení zákona.

Co se týče její činnosti, většinou se bude jednat o **následnou kontrolu** aktivit jednatelů. Společenská smlouva může upravovat i **preventivní kontrolu** např. předběžný souhlas dozorčí rady s některými právními jednáními jednatelů, např. převody majetku společnosti. (Lasák, J., Dědič, J., Pokorná, J., Čáp, Z. a kol., 2021, s. 999)

V **akciové společnosti** s dualistickým vnitřním uspořádáním se dozorčí rada zřizuje **povinně** (obligatorně). Podle § 447 odst. 1 ZOK „*je dozorčí rada oprávněna nahlížet do všech dokladů a záznamů týkajících se činnosti společnosti a kontrolovat, zda jsou účetní zápisy vedeny řádně a v souladu se skutečností a zda se podnikatelská či jiná činnost společnosti děje v souladu s právními předpisy a stanovami*“.

Ve srovnání se společnostmi s ručením omezeným jsou zákonná oprávnění **dozorčí rady** v akciové společnosti **komplexnější**. Mimo jiné dozorčí rada má oprávnění kontrolovat „*zda se podnikatelská či jiná činnost společnosti děje v souladu s právními předpisy a stanovami*“. Na základě toho může i zjišťovat, zda se představenstvo a jeho jednotliví členové nedopouštějí jednání, které by mohly být podvodem, zpronevěrou apod.

4 DŮSLEDKY PORUŠENÍ PÉČE ŘÁDNÉHO HOSPODÁŘE

Ten, kdo porušil povinnosti péče řádného hospodáře, má povinnost **hradit újmu vzniklou v důsledku porušení**. Této osobě může vzniknout i **trestněprávní odpovědnost** člena orgánu z důvodu porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 220, případně § 221 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. **Trestněprávně** může být porušitel péče řádného hospodáře odsouzen i za zpronevěru, podvod apod.

Dále může vzniknout **povinnost uhradit reflexní škodu** na podílu společníkům nebo členům podle § 213 OZ (Lasák, J., Dědič, J., Pokorná, J., Čáp, Z. a kol., 2021, s. 373). Může být také **odvolán (diskvalifikován)** ve smyslu § 63 a násl. ZOK.

Další povinností osoby, která porušila povinnost **péče řádného hospodáře**, je, že **vydá obchodní korporaci prospěch**, který v souvislosti s takovým svým jednáním získala. Není-li vydání prospěchu možné, nahradí ho **povinná osoba obchodní korporaci v penězích** (§ 53 odst. 1 ZOK). Vznikla-li porušením péče řádného hospodáře obchodní korporaci **újma**, může ji obchodní korporace vypořádat podle **smlouvy uzavřené s povinnou osobou**; pro účinnost smlou-

vy se vyžaduje souhlas nejvyššího orgánu obchodní korporace přijatý alespoň dvoutřetinovou většinou hlasů všech společníků (§ 53 odst. 3 ZOK).

Jestliže **jednatel poruší** své povinnosti při výkonu funkce, vzniká mu nejen povinnost nahradit **majetkovou újmu** ale i **nemajetkovou újmu**.

4 SPOLEČNICKÁ ŽALOBA

Členové orgánů, kteří porušili povinnost péče řádného hospodáře, vždy neuhradí škodu **dobrovolně** nebo není uzavřena **smlouva s povinnou osobou**. Důležitou úlohu tak může sehrát společnická žaloba, kterou se společníci mohou **domáhat náhrady způsobené újmy**.

Ve veřejné obchodní společnosti je každý společník oprávněn domáhat se u soudu za společnost proti **jinému společníkovi** náhrady újmy, kterou společnosti způsobil, nebo splnění jeho případné povinnosti plynoucí ze smlouvy o vypořádání újmy podle § 53 odst. 3 ZOK. Jiný společník je povinen nahradit společnosti újmu zejména v případě, že jako statutární orgán porušil svou povinnost jednat s příslušnou péčí a z toho důvodu vznikla společnosti újma (Lasák, J., Dědič, J., Pokorná, J., Čáp, Z. a kol., 2021, s. 636).

Ve **společnosti s ručením omezeným** každý společník je oprávněn **domáhat** se za společnost **náhrady újmy proti jednateři** nebo splnění jeho případné povinnosti plynoucí z dohody podle § 53 odst. 3 ZOK a v těchto řízeních společnost zastupovat; to platí obdobně pro následný výkon rozhodnutí. Podobně lze společnickou žalobu podat také, jestliže způsobil společnosti újmu člen dozorčí rady, byla-li zřízena (§157 odst. 2, písm. a) ZOK). Význam společnické žaloby spočívá v tom, že jestliže jednatel způsobil škodu společnosti porušením péče řádného hospodáře, nebude jí sám logicky vymáhat. Směřuje-li žaloba proti členům orgánů, nazývá se také derivativní žaloba a jejím účelem je chránit investory před škodlivým jednáním členů orgánů ve vztahu ke společnosti (Lasák, J., Dědič, J., Pokorná, J., Čáp, Z. a kol., 2021, s. 859).

V nauce (Lasák, J., Dědič, J., Pokorná, J., Čáp, Z. a kol., 2021, s. 858) se poukazuje na omezenost významu společnické žaloby, protože její úspěch závisí na dostatku informací o vnitřních rozhodovacích procesech ve společnosti, které nemusí vždy společník mít.

Také v akciové společnosti může být podána **akcionářská žaloba, kterou však může podat pouze kvalifikovaný akcionář**. Ve smyslu § 365 odst. 1 ZOK se jedná o akcionáře společnosti, jejíž základní kapitál je vyšší než 100 000 000 Kč, kteří mají akcie, jejichž souhrnná jmenovitá hodnota dosáhne alespoň 3 % základního kapitálu, požívají zvláštních práv stanovených tímto zákonem.

ZÁVĚR

Jedna ze základních povinností statutárních a jiných volených orgánů obchodních společností je dodržování péče řádného hospodáře. Za součást péče řádného hospodáře se považuje i povinnost dodržovat nezbytnou loajalitu. Z požadavku loajality vyplývá povinnost člena voleného orgánu upřednostňovat zájmy obchodní společnosti před zájmy svými vlastními. Pokud není nezbytná loajalita dodržována, může to vést a vede k porušení právních předpisů, v každém případě k porušení zájmů dané obchodní společnosti. V praxi jsou důsledkem ekonomické ztráty, v krajním případě to může vést k zániku dané obchodní společnosti. Porušení loajality má důsledky soukromoprávní, povinnost k náhradě škody i nemajetkové újmy apod. Jedná se však i o důsledky trestněprávní, kdy členové statutárních a jiných orgánů jsou odsouzeni za činy v rozporu s trestním zákoníkem. Dodržování nezbytné loajality členy orgánů společností je jejich povinností. Je však nezbytné, aby byli kontrolováni ze strany společníků (akcionářů) nebo příslušných kontrolních orgánů. Tím tak působit na členy orgánů obchodních společností, aby plnili své povinnosti. Kontrola může být prováděna preventivně nebo následně. V reakci na případné porušení povinností orgány společnosti mohou společníci podat žalobu na osobu či osoby, které se v postavení orgánů společnosti porušení dopustili.

ODKAZY V TEXTU A BIBLIOGRAFICKÉ CITACE

BOHUSLAV, L. (2014). Jak nastavit compliance programy. *Právní rádce*, č. 6, s. 20. ISSN 1210-4817.

ČERNÁ, S., ŠTENGLOVÁ, I, PELIKÁNOVÁ, I. a kol. (2015). *Právo obchodních korporací*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-735-5.

LASÁK, J., DĚDIČ, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z. a kol. (2021). *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. Vyd. 2. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7598-881-2.

MORAVEC, T., ANDREISOVÁ, L. (2021). *Obchodní společnosti pohledem Corporate Governance*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-1217-3.

NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, L. (2019). *Odpovědnost členů statutárních orgánů právnických osob*. Praha: Wolters Kluwer ČR. ISBN 978-80-7598-039-7.

PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. (2019). *Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-747-7.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. (2020). *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. Vyd. 2.* Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7598-656-6.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 27 Cdo 2708/2018 z 15. 4. 2020.

Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 222/2006 z 22. 3. 2006.

Usnesení Nejvyššího soudu, sp. zn. 8 Tdo 940/2006 z 16. 8. 2006.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Cdo 3704/2009 z 22. 2. 2011.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 29 Cdo 2974/2012 z 26. 2. 2014.

Rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 27 Cdo 2695/2018 z 25. 4. 2019.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 27 Cdo 2708/2018 z 15. 4. 2020.

(OZ) Občanský zákoník č. 89/2012 Sb.

(ZOK) Zákon o obchodních korporacích č. 90/2012 Sb.

Obchodní zákoník č. 513/1991 Sb.

prof. JUDr. Jan Ondřej, CSc., DSc.

AMBIS vysoká škola, a.s., Katedra bezpečnosti a práva

Lindnerova 575/1, 180 00 Praha 8, Česká republika

Email: jan.ondrej@ambis.cz